

TRAUMATISCHE BEELDEN

Psalm 79 begint met een beeld dat zo uit een oorlogsdocumentaire zou kunnen komen: lijken die onbegraven onder de open hemel liggen en aasvogels die ze zullen gaan verslinden. De manier waarop dat beeld in een paar woorden wordt opgeroepen is indrukwekkend en huiveringwekkend tegelijk.

Het beeld herinnerde me aan de verhalen over traumatische gebeurtenissen die mij verteld werden toen ik legerpredikant was. Beelden van geweld die voorgoed op het netvlies staan gegrift en die men niet meer gewist kan krijgen. Dan ben je uit de oorlog maar de oorlog is niet uit jou. De beelden van wat je gezien hebt blijven en onverwacht kunnen ze weer tot belevingen worden waarbij het koude zweet je uitbreekt.

Ik heb geprobeerd naar de dichter van Psalm 79 te luisteren alsof hij mij een dergelijk verhaal wilde vertellen. Dat bracht mij ook bij de andere thema's die de psalm aanreikt: ijver voor de eer van God en betrokkenheid bij het lot van de mensen die Hij heeft geschapen. En de roep om wraak. Kunnen we dat allemaal nog meebelevan?

* *
 *
 *

Preek over Psalm 79:9: 'Help ons, o God van ons heil, omwille van de eer van uw Naam'.

Lezen: Psalm 79 en Matth. 5:3-6.

Op het eerste gezicht is Psalm 79 geen aantrekkelijke psalm om over te preken. Heb beeld van de lichamen die aan hun lot overgelaten zijn als prooi voor de vogels – een beeld zoals je dat wel eens in oorlogsreportages ziet –, dat zijn dingen die we als we in de kerk zitten liever vergeten.

En dat bidden om wraak in dezelfde psalm, is dat wel christelijk? Kunnen we als christenen een psalm als deze nog wel meebidden?

Als we de kerk zien als een plek waar we de grote boze buitenwereld even kunnen vergeten en waar we God knus voor onszelf kunnen hebben, dan zijn we met een psalm als deze niet blij. Maar dan krijgen we met meer delen uit de Bijbel moeite en tenslotte ook met het evangelie zelf, waarin Jezus gewelddadig aan een kruis wordt geslagen. Tenslotte worden we te zoetsappig voor het boek waarvan we leven en willen we dat God net zo wordt als wij.

De dichter van de psalm lukt dat niet. Hij heeft gezien hoe vreemde volken zijn land binnenvielen. Zelfs voor Gods heiligdom had men geen respect gehad. En als de dichter dan voor Gods aangezicht staat, dan kan hij dat alles niet zomaar even vergeten maar brengt hij het verschrikkelijke dat hij gezien heeft voor God, de enige van wie nog heil is te verwachten. 'Help ons, o God van ons heil', horen we hem dan bidden.

Als we God enkel voor ons persoonlijk heil willen hebben, dan weten met psalmen als deze geen raad en tenslotte ook niet met de rest van de bijbel. Maar als ook onze naaste en Gods wereld ons ter harte gaan, dan bidden we de psalm mee, want dan hebben we geen rust zolang Gods heerlijkheid niet ook voor het oog van de wereld te zien is.

'Een psalm van Asaf' staat erboven. Asaf was een van de mannen die samen met koning David de muziek, het zingen en spelen, bij het heiligdom had opgezet. Net als David was Asaf dichter. Twaalf van de 150 psalmen in het psalmboek dragen zijn naam.

In verschillende van die psalmen zien we Israël in grote nood. Uitleggers denken wel dat die psalmen eeuwen na Asaf zouden zijn ontstaan. Dan denkt men aan de tijd van de ballingschap, toen de Babyloniërs Jeruzalem, Gods stad, en het heiligdom verwoestten en het

volk wegvoerden in ballingschap. De psalm zou dan door een nakomeling van Asaf gedicht zijn en toegevoegd zijn aan zijn liedbundel.

Maar de psalm hoeft niet per se over de ballingschap te gaan. Het is goed voorstelbaar dat Asaf hem zelf gemaakt heeft. Dat hij, nadat hij zich als jongeman met David had ingezet voor de muziek bij het heiligdom en onder Salomo een van de grote koorleiders bij de tempel was geweest –, dat hij daarna nog op zijn oude dag heeft moeten aanzien hoe het volk zich in tweeën splitste en er van de twaalf stammen nog maar twee overbleven die het heiligdom bezochten – – zoiets als het leeglopen van de kerk waar je van houdt – – en hoe daarna de koning van Egypte kwam die met zijn leger het land verwoestte, de schatten van de tempel roofde en het volk diep vernederd achterliet (2 Kron. 10 t/m 12).

Je kunt je voorstellen hoe Asaf zich daarbij gevoeld heeft. De man die onder Salomo de glorie van de tempel meemaakte en die daarna moest aanzien hoe datzelfde heiligdom verliet en leeggeroofd werd en hoe het land werd verwoest.

Je kunt aannemen dat hij de lichamen waar de psalm mee begint heeft zien liggen en dat hij de aasvogels erboven zag zweven. Zulke beelden krijg je niet meer gewist. Zoals ik als legerpredikant militairen ontmoet heb die dingen gezien hadden die een mens beter niet kan zien, maar die voorgoed op hun netvlies gebrand stonden en ze niet meer gewist konden krijgen.

Asaf brengt ze voor de HEERE: O God, de volken zijn in uw land gekomen. Zij hebben uw heiligdom besmeurd en Jeruzalem in puin achtergelaten. En uw mensen liggen daar, als voer voor de vogels en de wilde dieren en niemand bekommert zich om hen.

Misschien dat God zich om hen bekommert, moet Asaf hebben gedacht en hij brengt wat hem op het hart ligt voor de HEERE. En zo hoeven wij ook wat óns op het hart ligt niet thuis te laten als we naar de kerk gaan, of het buiten ons gebed te houden, hoe verschrikkelijk het ook is. We mogen het net als Asaf voor God brengen.

De psalmen die Asaf maakte lijken op het eerste gezicht minder persoonlijk dan die van David. Asaf vertelt zelden over dingen die hij persoonlijk heeft meegemaakt, zoals David in zijn psalmen vaak vertelt over de vervolgingen die hij moest ondergaan en hoe God hem uit allerlei gevaren gered had. Over zulke persoonlijke belevenissen horen we bij Asaf niet of nauwelijks.

Toch krijgen we als we de psalmen van Asaf lezen wel een BEELD van hem. De psalmen laten hem zien als een man die heel zijn leven aan de eer van God heeft gewijd en aan de verheerlijking van zijn Naam in het heiligdom, zingend en het ritme aangevend met cymbalen (1 Kron. 16). Maar zo vol als hij was van de eer van God, zo diep ging hem ook het lot van het VOLK van God ter harte. En als hij dan na de splitsing van het rijk het heiligdom leeg ziet lopen en daarna een vijandig volk het beloofde land binnen ziet komen dat steden en dorpen verwoest en aan het eind zelfs Jeruzalem en de tempel onder de voet dreigt te lopen, dan raakt hem dat diep.

Het raakt hem ook in zijn GELOOF. Hij begrijpt niet dat God dat allemaal heeft laten gebeuren. Asaf had de glorie van Israël onder koning Salomo meegemaakt, toen het volk nog uit twaalf stammen bestond en er vrede en welvaart was en God in het heiligdom te midden van zijn volk woonde. Op hoogtijdagen was het tempelplein vol als het hele volk in de stad bij elkaar was. Daar waren nu maar twee schamele stammen van over. De glorie was voorbij, zoals ook de glorie van de kerk voorbij lijkt.

Maar als daarna ook het beloofde land onder de voet wordt gelopen, dan begrijpt Asaf het helemaal niet meer. We horen de verbijstering in zijn woorden: O God! Volkeren die U niet kennen zijn het land binnengekomen, het land van uw eigendom. Zij hebben uw heiligdom besmeurd en verontreinigd en uw stad tot een puinhoop gemaakt. En die lichamen die overal liggen, dat zijn úw mensen, uw dienaren! HEER, hoe kon het zover komen? Waarom laat U dit alles toe?

In de psalm gaat het over de vervolging van Gods volk, Israël, maar we kunnen dit uitbreiden naar de vervolging van de christelijke gemeente en in feite kunnen we dit bidden voor ieder mens die in deze wereld verdrukking lijdt: `t Is toch úw wereld, HEERE. Het zijn toch allemaal mensen door U gemaakt. En niemand kan het iets schelen! Raakt het U niet, HEERE, als U zulke dingen ziet?

Het zijn niet de slechtste gebeden waarin iets van de pijn om Gods wereld meekomt en om wat er in die wereld geleden wordt. Het siert het kamerlid dat volschoot om de mensen die in Afghanistan werden achtergelaten terwijl men hun hulp en bijstand had beloofd. Die tranen, daar zat iets van de verbijstering van Asaf in, die niet kon aanzien hoe mensen aan hun lot werden overgelaten.

Een christen hoort niet 'nonchalant' te zijn, zei Calvijn. In het Frans betekent dat letterlijk: 'een mens zonder warmte'. Een christen is betrokken op het lot van zijn medemensen en heeft geen rust zolang hij er nog één ziet lijden. Zolang de wereld nog niet verlost is, zit er altijd iets van de verbijstering van Asaf in ons gebed: O God! Wat gebeurt er met uw mensen!

Toch is het niet alleen betrokkenheid bij medemensen die Asaf zo doet bidden. Het diepste dat hem drijft is de eer van God. Waar is nu hun God? spotten de buurvolken van Israël. Waar is die God nu, die beloofd had zijn volk voor eeuwig te beschermen? Wat is dat voor een God, die zijn volk door een vijandig leger laat overlopen, die zijn huis laat verontreinigen en zijn mensen aan hun lot overlaat? Is dat die God waar de wereld zo bang voor was en waar we allen toch stiekem met ontzag naar keken? Hij kan zijn eigen huis niet eens beschermen! Taal die ook wij wel om ons heen horen nu het met de kerk langzaam minder wordt: Wat stelt die God van jullie eigenlijk voor?

Wie, zoals Asaf, de eer van God hoog heeft, die doet dat zeer. Natuurlijk wil Asaf dat Israël geholpen wordt, maar het belangrijkste is voor hem Gods eer. 'Help ons' – horen we hem in vers 9 zeggen –, doe het om de eer van uw Naam. Dat er weer met respect over U gesproken wordt, dat de volken U vrezen, zoals het ooit was toen U uw volk uit de slavernij verlost en het een plaats te midden van de volkeren gaf.

Wie God liefheeft gaat zijn eer ter harte. Daarom bidden wij ook: 'Uw Naam worde geheiligd.'

Nu weet Asaf heel goed dat het niet voor niets is dat Israël dit overkomt. In vers 8 noemt hij de 'zonden' die er onder het volk geweest zijn. Men had er goden bij genomen, andere goden, goden die geen goden zijn. Men had zelfs altaren voor hen gebouwd, als een soort extra zekerheid. Zoiets als bidden: 'Geef ons heden ons dagelijks brood', maar ons diepste vertrouwen ligt bij economisch klimaat, de politiek, de beursberichten. Zo prees men God in zijn tempel nog wel – maar het vertrouwen lag elders.

Maar God wil geen half vertrouwen. Hij wil zijn volk GEHEEL. In vers 5 horen we over zijn 'naijver'. Dat is de naijver waarmee we onze man of vrouw niet met een ander willen delen. Zo wil ook God zijn volk niet met een ander delen. Hij wil het geheel. Hij verdraagt het niet dat zijn Naam met woorden wordt aangeroepen terwijl het vertrouwen elders ligt, bij dingen of bij mensen. Dat roept zijn toorn op. Onder die toorn had Israël nu te lijden. Onder die toorn zou de kerk ook nu wel eens te lijden kunnen hebben, dat we zéppen op God te vertrouwen, terwijl we eigenlijk vertrouwen op mensen.

Asaf weet dat het volk Gods toorn verdient, maar het lijkt niet meer op te houden. Hoelang nog, HEERE? horen we hem vragen. Zult U voor altijd toornig zijn? Hoelang zal het vuur van uw naijver branden? Is er dan geen vergeving meer?

Ja, er IS vergeving. Asaf gelooft – net als wij – de 'vergeving der zonden' en doet er een klemmend beroep op. Denk toch niet aan onze vroegere misdaden, bidt hij. Ja, misdaden waren het, dat wij ons vertrouwen gaven aan goden die geen goden zijn en U vergaten. Misdaden waren het maar denk er niet meer aan. Laat uw barmhartigheid ons te hulp komen.

Haast U daarmee, want wij zijn bijna van de aardbodem verdwenen. Nog even en er is helemaal geen volk van God meer op aarde.

Hoe ziet de wereld er uit als de laatste herinnering aan God verdwenen is, als alleen de gebouwen er nog staan waar zijn woord verkondigd werd en niemand meer weet wat daar ooit gebeurde? Daar denk ik wel eens aan en dan huiver ik.

Maar zover mag het niet komen. Help ons, o God van ons heil, bidt Asaf. En als we het niet verdienen, doe het dan om de eer van uw Naam! Red ons en doe verzoening over onze zonden, doe het om de eer van uw Naam! zegt Asaf dan nog eens. Zozeer is de eer van God hem lief.

Je kunt de vraag stellen wat Asaf zich bij die hulp heeft voorgesteld. Een overwinning? – al is het maar een kleintje misschien, maar dan toch zo dat het voor de wereld weer duidelijk wordt dat God zijn volk niet heeft laten vallen. Of denkt hij aan een innerlijke bemoediging, waardoor ze de andere volken weer fier in de ogen kunnen kijken? Of denkt hij aan een nieuwe koning die het volk van God, en daarmee God zelf, weer een naam zou geven onder de volken. Alles is goed, als het maar tot eer van Gods Naam is. Als zijn Naam maar geheiligd wordt.

Zo wordt Psalm 79 een machtig gebed dat we zo met Asaf mee kunnen bidden, voor Israël, voor de kerk, voor de grote volkerenwereld, die toch altijd Góds wereld is! Dan bidden we de psalm met het offer van Christus voor ogen, die zijn leven voor de zonde van de wereld (Joh. 1:29) gaf en in wie heel Gods vergeving naar ons toe is gekomen. Alles wat Asaf met ‘barmhartigheid’ en ‘verzoening’ aanduidt is in Christus in al zijn volheid te vinden. Met het offer van Christus voor ogen hoeven we niet te twijfelen aan Gods barmhartigheid.

Eigenlijk vinden we ALLES waar Asaf om bidt vervuld in Christus. Barmhartigheid en verzoening niet allen, maar ook rechtvaardigheid en leven uit de doden voor hen die ontzield waren achtergebleven als prooi voor de vogels en de wilde dieren. Op de grote dag zullen ook zij weer levend op hun voeten staan. Asaf heeft niet voor niets een beroep gedaan op de God van het leven en ook wij doen nooit tevergeefs een beroep op Hem.

Zoals wij de psalm nu lezen staat hier een warm betrokken mens voor ons, die het pijn doet als hij mensen ziet lijden, omkomen en vergeten worden, maar bovenal een mens die vol is van de eer van God en die het niet kan verdragen als er kwaad van Hem gesproken wordt.

Nu weet Asaf wel dat het allemaal verdiend is, en hij wil dat nog wel belijden ook, maar het ergste vindt hij dat de Naam van God daarom wordt bespot en gelasterd en dat de volkeren die ooit met respect naar Israël hadden gekeken nu vragen: Waar is jullie God?

En dan komt Asaf tot uitingen die we misschien niet zomaar over zouden nemen maar die er toch staan: Stort Uw grimmigheid uit over de volken die U niet kennen. Laat de wraak voor het vergoden bloed voor onze ogen bekend worden. Vergeld de volken om ons heen de smaad die zij U aangedaan hebben en doe dat zeventvoudig!

Taal die we vaker in de psalmen tegenkomen. Kunnen we zulke dingen als christenen nog wel bidden? wordt er wel gevraagd – nadat Christus toen Hij gekruisigd werd bad: ‘Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen?’ (Lk. 23:34).

Maar ook voor Christus waren de psalmen het woord van God. Hij haalt ze aan en heeft ze meegebeden. En ook later in het Nieuwe Testament horen we gelovigen bidden of het kwaad niet ongestraft mag blijven. Zo makkelijk komen we niet van zulke woorden af. Ze staan in de Bijbel en we worden gedwongen er tenminste over na te denken.

Als Asaf bidt om wraak voor het vergoten bloed, dan bidt hij dat omdat hij geen onrecht kan verdragen. Hij ziet mensen liggen die zonder mededogen zijn omgebracht en kan niet verdragen als dat niet rechtgezet wordt. En als mensen dat niet doen, laat GOD het dan doen. Laat Hij het gepleegde onrecht vergelden, en wel zo dat ieder ziet dat daden consequenties hebben en dat Hij daar zelf over waakt.

‘Zalig die honger en dorsten naar de gerechtigheid,’ zal Jezus later zeggen (Matth. 5:6). Soms denk je: was er maar iets meer van die honger en dorst in de samenleving, bij de wetgevers en de overheid ook, dan was ons misschien iets gruwelijks als de toeslagenaffaire bespaard gebleven. Al had er maar één iemand zittend achter zijn computer gezegd: ‘Kunnen we dit wel maken?’ en voet bij stuk gehouden had.

Dit soort zaken doen naar een hogere gerechtigheid verlangen dan een aardse rechtbank ooit kan bieden: naar GODS gerechtigheid. Dan begrijpen we ook dat Asaf bidt dat het vergoten bloed niet zal worden vergeten. Dat komt voort uit honger naar gerechtigheid, en omdat hij vol is van de eer van God, dat het voor ieder duidelijk is dat Hij waakt over zijn geboden.

Zo-even zei ik dat alles waarom Asaf bidt, zijn vervulling vindt in Christus: barmhartigheid, vergeving, leven uit de dood: barmhartigheid en vergeving in het offer – dat Christus zijn leven voor ons wilde geven. Nieuw leven in zijn opstanding. Hij leeft en wij zullen met Hem leven, zegt ons het evangelie.

Maar ook onze honger en dorst naar gerechtigheid zal in Christus zijn vervulling vinden, als Hij terugkeert in heerlijkheid om te oordelen de levenden en de doden. Dan zal alle onrecht worden rechtgezet dat de eeuwen door is blijven liggen. Ook het onrecht waar geen rechtbank zich ooit mee heeft bemoeid. Dan zullen alle tranen die om dat onrecht zijn geweend voorgoed gedroogd zijn.

Wie hongert naar gerechtigheid verlangt naar dit oordeel. Die kan zich geen groter vreugde indenken dan dat er eindelijk recht geschiedt. Wie het recht háát en er als het even kan een loopje mee neemt, die weet waarvan hij zich heeft te bekeren.

Hoe ver Asaf van persoonlijke wraakzucht verwijderd is, blijkt uit het tere slot van de psalm: Dan zullen wij – de schapen van Uw weide – uw lof vertellen van generatie op generatie. Als Gods lof maar gezongen wordt! Dan is Asaf gelukkig.

Zover was het nog niet toen Asaf deze psalm maakte, en zover is het nóg niet. De wereld is ver heen. De kerk is ver heen. ‘Help ons, o God’, bidden we, want van Hem moet het komen. Hij is ‘de God van ons heil.’

Amen.